

روش‌های نوین آموزش جغرافیا در دوره اول متوسطه براساس سبک‌های یادگیری

علی حمدالله‌زاده گل، دانشجوی دکترای علوم تربیتی (فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی)، دانشگاه شهید باهنر کرمان
خدیجه جوان، دانشجوی دکترای جغرافیا (اقلیم‌شناسی)، دانشگاه تبریز

چکیده

اهمیت آموزش جغرافیا در جهان امروز بیش از هر زمان دیگر احساس می‌شود. جدا از معلم و دانش‌آموز، عنصر اصلی دیگری که در فرایند آموزش مؤثر است، استفاده از روش‌های نوین آموزش مبتنی بر سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان است که در واقع، برقراری رابطه بین معلم و دانش‌آموزان را آسان‌تر و یادگیری را پایدارتر می‌کنند. در این تحقیق، محقق درصدد بررسی و شناسایی روش‌های نوین آموزش براساس سبک‌های یادگیری است. بدین منظور از روش تحقیق کیفی (تحلیل محتوا) استفاده شده است.

ابتدا روش‌های آموزش و سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان در متون روان‌شناسی و علوم تربیتی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت و با توجه به سبک یادگیری دانش‌آموزان در دروس جغرافیای دوره اول متوسطه، روش‌های نوین تدریس شناسایی و پیشنهاد شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که دانش‌آموزان برای یادگیری دروس جغرافیا به‌ویژه در دوره اول متوسطه از سبک یادگیری حسی در بعد ادراک مطالب، دیداری در بعد درون‌داد مطالب، فعال در بعد پردازش مطالب و کلی در بعد فهم مطالب استفاده می‌کنند. بنابراین شیوه‌های آموزشی مبتنی بر این سبک‌های یادگیری (حسی، دیداری، فعال و کلی) از مطلوبیت بهتری برخوردارند. در واقع الگوها و روش‌های تدریسی که مبتنی بر مشاهده عینی پدیده‌ها، واقعیت‌ها، حوادث، مواد و کسب تجربه‌های دست اول دانش‌آموزان در حین آموزش هستند. از یادگیری آسان‌تر و پایدارتر و جذاب‌تری برخوردارند.

با توجه به ماهیت درس جغرافیا و سبک‌های یادگیری که دانش‌آموزان برای آموختن مفاهیم جغرافیایی به کار می‌برند، روش‌های

نوین آموزش دکرولی، روش‌نمایشی، روش‌گردش علمی، روش پروژه، روش حل مسئله، الگوی تدریس E5، یادگیری از طریق همیاری، الگوی تفکر استقرایی، بدیعه‌پردازی، آموزش به کمک رایانه و نرم‌افزارهای آموزشی و... برای تدریس دروس جغرافیای دوره اول متوسطه پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: روش‌های آموزش، روش‌های تدریس، سبک‌های یادگیری، جغرافیای دوره اول متوسطه

مقدمه

با وجود ورود به قرن ۲۱ و تغییر زندگی در همه ابعاد آن، روش‌های آموزشی ما چندان تغییر نکرده‌اند. تقریباً همه ما به روش‌های سنتی آموزش دیده‌ایم و لحظاتی را به‌خاطر می‌آوریم که نشستن در کلاس، گوش دادن به صدای یکنواخت معلم و اضطراب‌های ناشی از امتحان، محیط آموزشی را برای ما کسل‌کننده می‌کردند، در حالی که اگر شیوه نوین آموزش و تدریس مطابق با یافته‌های جدید روان‌شناسی و علوم تربیتی انتخاب و به کار گرفته شود، نه تنها یادگیری امری سخت و ملال‌آور نیست، بلکه بسیار گوارا و جذاب است و موجب رشد همه‌جانبه فردی با توجه به تفاوت‌های فردی خواهد شد.

در فرایند تعلیم و تربیت، عنصر آموزش و به‌ویژه تدریس از اهمیت بسیار برخوردار است. در این مقاله درصدد بررسی و شناسایی روش‌های نوین آموزش و تدریس براساس سبک‌های یادگیری در دروس جغرافیای اول متوسطه هستیم. ابتدا به تعریفی از آموزش، تدریس، روش‌های

تدریس، الگوهای تدریس و سبک‌های یادگیری می‌پردازیم.

آموزش در لغت‌نامهٔ دهخدا به معنای بیاموختن، آموختن، آگاهیدن، کسی را چیزی آموختن، آموزاندن و... آمده است. از نظر واژه‌شناسی، آموزش به معنای انتقال معلومات و مهارت‌ها به دیگران است به گونه‌ای که این معلومات و مهارت‌ها به کار آیند و موجب تحول و دگرگونی در رفتار شوند (تقی‌پور ظهیر، ۱۳۷۰ به نقل از علوی، ۱۳۸۹). آموزش، یکی از مؤثرترین ابزارهایی است که زمینهٔ تربیت را فراهم می‌کند. در این راستا اگر معلم روش‌های گوناگون آموزشی را بشناسد و با توجه به محتوا و اهداف آموزشی و سبک‌های یادگیری^۱ دانش‌آموزان از روش‌های مناسب آموزشی استفاده کند، این امر موجب یادگیری پایدار، مفرح و مؤثر خواهد شد.

تدریس یکی از شیوه‌های آموزش به حساب می‌آید که در آن تعامل بین آموزگار و آموزنده رود و حضور و حضوری صورت می‌گیرد. «تدریس فرایندی است که معلم با آن شرایط آموزشی را پدید می‌آورد و فرایند یادگیری را در دانش‌آموزان فراهم می‌آورد (کندی،^۲ ۲۰۰۶، ص ۲۰۶). التون‌لی^۳ (۲۰۰۶) نیز باور دارد تدریس فرایندی پیچیده و از قبل طراحی شده است که مری اجرا می‌کند و هدف از آن درگیر کردن متربی با مطالب آموختنی است» (به نقل از شهبازی و میرشاه جعفری، ۱۳۸۸). شعبانی (۱۳۸۶) روش تدریس را مجموعه تدابیر منظمی می‌داند که معلم با توجه به شرایط و امکانات برای رسیدن به هدف در پیش می‌گیرد.

«روش‌های تدریس فعال که جزء روش‌های نوین آموزش به حساب می‌آیند به تکنیک‌هایی گفته می‌شوند که دانش‌آموز از راه آن‌ها فعالیت‌هایی فراتر از سخن گفتن و گوش دادن ساده را انجام می‌دهند (مک کینی^۴، ۲۰۰۱، ص ۱). ساگریو و دی^۵ (۲۰۰۲) در پژوهش‌های خود دریافته‌اند که در روش تدریس فعال، یادگیرنده محور اصلی آموزش است و از تمام امکانات و مواد آموزشی برای ارائه مطالب استفاده می‌شود تا نوعی یادگیری توأم با فعالیت، تجربه و کشف پدید آید» (به نقل از شهبازی و میرشاه جعفری، ۱۳۸۸).

معلم‌ان از روش‌های متعدد و متنوعی استفاده می‌کنند. از معروف‌ترین روش‌های تدریس فعال، می‌توان به روش آزمایش، روش پروژه، آموزش به کمک کامپیوتر، روش بارش مغزی، روش حل مسئله، اکتشافی، بحث گروهی، گردش علمی و ایفای نقش و... اشاره کرد.

«اصطلاح سبک یادگیری را نخستین بار هرب تلان^۶ در سال ۱۹۵۴ به کار برد. سبک یادگیری روش ثابت یادگیرنده برای پاسخ‌گویی و به کارگیری محرک‌های موجود در موقعیت یادگیری است» (فام^۷، ۲۰۰۰، به نقل از شمس‌آبادی و امامی‌پور، ۱۳۸۲). افراد به شیوه‌های متفاوتی اطلاعات و تجارب را ادراک، سازمان‌دهی، تحلیل و پردازش می‌کنند. یعنی افراد به جهان به‌طور یکسان نمی‌نگرند و ممکن است هر فرد در مقایسه با دیگری، علایق و تمایلات متفاوتی در نحوهٔ یادگیری داشته باشد.

در این مقاله هدف محقق بررسی و شناسایی روش‌ها و الگوهای متنوع آموزش و تدریس درس جغرافیای دورهٔ اول متوسطه با توجه به سبک‌های یادگیری است. محقق ابتدا از میان نظریه‌های مختلف سبک‌های یادگیری، سبک معتبر و علمی را انتخاب و سپس کلیهٔ دروس جغرافیای دورهٔ اول متوسطه را بر اساس سبک‌های یادگیری

تحلیل و سبک یادگیری آن‌ها را مشخص می‌کند. سپس الگوها و روش‌های تدریس ارائه‌شده در کتاب‌های علوم تربیتی و مقالات علمی را شناسایی و روش‌های تدریس مناسب با دروس جغرافیای دورهٔ اول متوسطه را براساس سبک‌های یادگیری درس جغرافیا ارائه می‌کند. به‌طور خلاصه پژوهشگر برای رسیدن به اهداف پژوهش درصدد پاسخ به سؤالات زیر است:

۱. سبک‌های یادگیری چیست؟

۲. دانش‌آموزان برای یادگیری جغرافیا در دورهٔ اول متوسطه از کدام

سبک‌های یادگیری استفاده می‌کنند؟

۳. الگوها و روش‌های تدریس کدام‌اند؟

۴. بهترین روش‌های آموزش جغرافیا در دورهٔ اول متوسطه بر اساس

سبک‌های یادگیری آن کدام‌اند؟

روش‌شناسی تحقیق

روش تحقیق مقالهٔ حاضر، کیفی و از نوع تحلیل محتواست. محقق برای توصیف و تحلیل داده‌ها، ابتدا سبک‌های یادگیری و روش‌ها و الگوهای مختلف آموزش و تدریس را در کتاب‌های معتبر علوم تربیتی و روان‌شناسی فیش برداری کرده و سپس با توجه به ماهیت درس جغرافیا در دورهٔ اول متوسطه و سبک یادگیری مناسب درس جغرافیا، روش‌های نوین آموزشی متناسب هر درس دورهٔ اول متوسطه را تبیین و توصیف و پیشنهاد کرده است. در این قسمت ابتدا سؤالات پژوهشی فوق به ترتیب مطرح و مورد بررسی قرار می‌گیرند.

سبک یادگیری چیست؟

سبک یادگیری شیوهٔ خاصی است که هر فرد برای یادگیری از آن استفاده می‌کند. فلدر و سیلورمن^۸ (۱۹۸۸)، به نقل از شمس‌آبادی و امامی‌پور) مدلی کلی برای سبک‌های یادگیری ارائه دادند که شامل پنج بعد است و هر بعد نشان‌دهندهٔ دو سبک یادگیری متضاد، دو بعد از ابعاد مدل پیشنهادی مایرز-بریگز^۹ از مدل پیشنهادی کلب^{۱۰} اقتباس شده است و بعد ادراک (حسی - شهودی) مشابه بعد ادراک در مدل‌های مایرز-بریگز و کلب است و بعد پردازش (فعال - تأملی) که در مدل کلب وجود دارد. علاوه بر این، ابعاد مدل فلدر - سیلورمن شامل سه بعد دیگر درون‌داد (دیداری - کلامی) سازمان‌دهی (استقرایی - قیاسی) و فهم یا اندر یافت (متوالی - کلی) می‌شود.

افراد که دارای سبک یادگیری حسی هستند، به کسب اطلاعات از طریق حواس، واقعه‌ها و مشاهدات تمایل دارند و علاقه‌مند به یادگیری واقعه‌های عینی هستند، در حالی که افراد دارای سبک یادگیری شهودی، به کسب اطلاعات از طریق نمادها و تفاسیر تمایل دارند و علاقه‌مند به کشف روابط و احتمالات هستند. افراد دارای سبک یادگیری فعال تمایل دارند که دربارهٔ اطلاعات با دیگران به بحث بپردازند یا آن را برای دیگران توضیح دهند، در حالی که افراد دارای سبک یادگیری تأملی تمایل دارند به اطلاعات در آرامش بپردازند. یادگیرندگان فعال در مقایسه با یادگیرندگان تأملی که به انجام دادن کار به‌صورت فردی علاقه دارند، به انجام دادن کارها به‌صورت گروهی علاقه‌مندند. افراد دارای سبک یادگیری دیداری به کسب اطلاعات از طریق اشکال، نمودار و تصاویر تمایل دارند، در حالی که افراد دارای سبک یادگیری کلامی به کسب

اطلاعات از طریق کلمات، چه به صورت کلمات نوشته شده یا به صورت توضیحات کلامی (شفاهی) علاقه‌مندند. افراد دارای سبک یادگیری متوالی به درک مطلب در مراحل منظم تمایل دارند؛ مراحلی که هر یک به طور منطقی مرحله پیشین را دنبال می‌کند. از سوی دیگر، افراد دارای سبک یادگیری کلی به یادگیری در پرش‌های بزرگ علاقه دارند و مطلب را تقریباً به صورت تصادفی و بدون توجه به روابط بین آن‌ها جذب و سپس به طور ناگهانی درک می‌کنند (فلدر، ۱۹۹۳).

دانش‌آموزان برای یادگیری جغرافیا در دوره اول متوسطه از کدام سبک‌های یادگیری استفاده می‌کنند؟

جغرافیا دانشی است که از علوم طبیعی و انسانی بهره می‌گیرد و با توجه به تعریف‌های متفاوتی که برای آن شده است، میدان فعالیتش از یک مکان کوچک تا سطح یک سیاره متغیر است و با بررسی متقابل انسان و محیط، به انسان‌ها کمک می‌کند تا با محیط جغرافیایی روابط صحیح و منطقی برقرار و از مواهب آن استفاده کنند و در حفظ آن بکوشند. علم جغرافیا از طریق تفکر و کاربرد، جهان ما را شکل می‌دهد و جغرافی‌دان به منزله متخصص محیط جغرافیایی، راه‌گشا، برنامه‌ریز، هدایتگر، کشتیبان، مشاهده‌گر، آموزش‌دهنده، منتقد و بالاخره زندگی‌بخش به مکان‌ها، شناخته می‌شود. نتیجه آنکه با تغییر شرایط اجتماعی، محتوای تعریف‌های جغرافیا نیز تغییر می‌یابد (مرادی، ۱۳۸۳).

مدل سبک‌های یادگیری فلدر و سیلورمن (۱۹۸۸) مدل‌های کلب و بریگز را نیز دربردارد. این مدل شامل پنج بعد است و هر بعد نشان‌دهنده دو سبک یادگیری متضاد. هر فرد دارای یک سبک یادگیری غالب است و چنان نیست که فرد مطلقاً از یک سبک یادگیری تبعیت کند و از سبک دیگر بی‌بهره باشد، بلکه هر شخص به یک سبک تمایل دارد. برای مثال افرادی که دارای سبک یادگیری حسی هستند، تمایل بیشتر به یادگیری واقع‌های عینی دارند، در حالی که افراد دارای سبک یادگیری شهودی، بیشتر علاقه‌مند به کشف روابط و احتمالات هستند. این تمایل به معنای تبعیت صددرصد و مطلق نیست. پس با توجه به موارد مطرح‌شده هر دانش‌آموز با در نظر گرفتن محتوا، از یک سبک ویژه (مثلاً حسی) استفاده می‌کند. برای مثال در درس ادبیات فارسی برای بعضی مطالب، بهترین سبک یادگیری، شهودی یا کلامی است و برعکس، در درس جغرافیا برای بعضی مطالب، بهترین سبک یادگیری از بعد ادراک مطالب، حسی و از بعد درون‌داد مطالب، دیداری و از بعد پردازش مطالب، فعال و از بعد فهم مطالب، سبک کلی است. گر چه برای تدریس برخی مفاهیم جغرافیا مثل نام کشورها، پایتخت‌ها، رودها... استفاده از سبک یادگیری کلامی بهتر است، ولی برای اغلب مطالب جغرافیا، سبک‌های یادگیری (حسی، دیداری، فعال، کلی) متناسب است. در دوره اول متوسطه نتایج یافته‌های جدول ۱ نشان می‌دهد که سبک‌های یادگیری دیداری، دیداری - تأملی، حسی و تأملی جزء سبک‌های غالب است.

سبک‌های یادگیری تأثیر معناداری بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دارند (الشتبرگ و گریگورنکو، ۱۹۹۷ به نقل از شمس‌آبادی و امامی‌پور). چنان که پژوهش‌ها نشان می‌دهند، در مدارس، تمرکز بیشتر بر ادراک و پردازش انفعالی است و اغلب معلمان نیز از چنین شیوه‌ای استفاده

می‌کنند (کولب، ۱۹۸۳ به نقل از همان منبع).

دانش‌آموزانی که سبک یادگیری آن‌ها با سبک تدریس یا سبک آموزش هم‌خوانی داشته باشد، در مقایسه با دانش‌آموزانی که سبک یادگیری آنان با سبک تدریس یا سبک آموزش هم‌خوانی نداشته باشد، عملکرد بهتری دارند. برای مثال، آن‌ها اطلاعات را برای مدت طولانی‌تری در حافظه نگه می‌دارند و آن را مؤثرتر به کار می‌گیرند و نسبت به آنچه آموخته‌اند، نگرشی مثبت‌تر دارند (فلدر، ۱۹۹۳).

گرانمایه و همکاران (۱۳۹۰) با توجه به یافته‌های تحقیق خود با عنوان «تعیین سبک‌های یادگیری دانشجویان پرستاری و مامایی و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی» پیشنهاد می‌کنند که تفاوت‌های فردی و سبک‌های متفاوت یادگیری دانشجویان در انتخاب روش‌های متنوع تدریس مدرسان در نظر گرفته شود و با توجه به سبک یادگیری افراد به بهره‌گیری از زیرساخت‌ها و امکانات موجود، فناوری اطلاعات و روش‌های مختلف آموزش پرداخته شود. بنابراین معلم برای انتخاب بهترین الگو و روش تدریس برای جغرافیا باید از سبک‌های یادگیری (حسی، دیداری، فعال، کلی) که متناسب درس جغرافیا هستند استفاده کند. به‌ویژه در

جدا از معلم و دانش‌آموز، عنصر اصلی دیگری که در فرایند آموزش مؤثر است، استفاده از روش‌های نوین آموزش مبتنی بر سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان است که در واقع، برقراری رابطه بین معلم و دانش‌آموزان را آسان‌تر و یادگیری را پایدارتر می‌کنند

دوره اول متوسطه سبک‌های یادگیری دیداری، دیداری - تأملی، حسی و تأملی جزء سبک‌های غالب‌اند و این‌طور نیست که برای همه دروس و همه مطالب روش‌های فعال مثل بحث گروهی یا روش‌های تدریس نمایش بهترین روش باشند.

نکته مهم در اینجا استفاده هم‌زمان از سبک‌های مختلف و متنوع است که موجب درگیر کردن حواس مختلف انسان می‌شود و سرنخ‌های متعددی در حافظه فرد ایجاد می‌کند. هر قدر سرنخ در حافظه بیشتر و متنوع‌تر و از سبک‌های مختلف باشد فراموشی کمتر و یادگیری سریع‌تر و بادوام‌تر می‌شود و با فراموشی یک سرنخ، سرنخ دیگر مطالب را به ذهن فرد می‌آورد. به‌نظر محقق، بهترین الگو و روش تدریس، روشی است که بتواند هم‌زمان کلیه حواس و سبک‌های یادگیری انسان را برای فرایند یاددهی - یادگیری درگیر و فعال کند. در ضمن، برخی شرایط محیطی همچون امکانات و منابع موجود، تعداد دانش‌آموز در کلاس و زمان کافی نیز در انتخاب الگو و روش تدریس در آن موقعیت ویژه مورد نظر قرار می‌گیرد.

روش‌ها و الگوهای تدریس کدام‌اند؟

در این مبحث، ابتدا به بررسی مفاهیم رایج در زمینه مبانی نظری تدریس نظیر آموزش، تدریس، الگو و روش تدریس می‌پردازیم و سپس

الگوها و روش‌های تدریس را به اجمال معرفی می‌کنیم:

✓ **آموزش^{۱۱}**: آموزش فعالیتی است هدف‌دار و از پیش تعیین شده که هدف آن فراهم کردن فرصت‌ها و موقعیت‌هایی است که امر یادگیری را سرعت می‌بخشد.

✓ **تدریس^{۱۲}**: تدریس، سلسله فعالیت‌های منظم و مرتبی است که از قبل طراحی شده‌اند و هدف آن‌ها ایجاد شرایط مطلوب برای تغییر و تسهیل یادگیری فراگیران است. تدریس بدون تعامل معلم و شاگرد بی‌معنا است. تدریس، آن فعالیت است که با حضور معلم در کلاس انجام می‌شود.

الگوی تدریس: الگو، معمولاً به نمونه کوچکی از یک شیء یا به مجموعه‌ای از اشیای بی‌شمار گفته می‌شود که ویژگی‌های مهم و اصلی آن شیء بزرگ یا اشیای را داشته باشد. الگوی تدریس، چارچوب ویژه‌ای است که عناصر مهم تدریس در درون آن قابل مطالعه است. انتخاب یک الگوی تدریس، بستگی به نوع آگاهی معلم از فلسفه و نگرش‌های تعلیم‌وتربیت خواهد داشت. تدریس، یک فرایند و فعالیتی است که در داخل یک الگو صورت می‌پذیرد. صاحب‌نظران الگوهای تدریس متعددی معرفی کرده‌اند که به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنیم.

روش‌های تدریس

از مراحل مهم طراحی آموزشی، انتخاب روش تدریس است. معلم بعد از انتخاب محتوا و قبل از تعیین وسیله، باید خط مشی و روش مناسب تدریس خود را انتخاب کند. به مجموعه تدابیر منظمی که برای رسیدن به هدف، با توجه به شرایط و امکانات اتخاذ می‌شود «روش تدریس» گویند. تدریس معمولاً یک فرایند و فعالیتی است که در داخل یک الگو صورت می‌پذیرد. با تحلیل و بررسی مقالات و کتاب‌های مختلف روان‌شناسی و علوم تربیتی، روش‌ها و الگوهای تدریس زیر استخراج شدند که به اختصار به معرفی آن‌ها می‌پردازیم و در نهایت، روش‌ها و الگوهایی که بر اساس سبک‌های یادگیری مناسب درس جغرافیا هستند پیشنهاد می‌شوند.

روش تدریس سخنرانی، بازگویی، پرسش و پاسخ، پروژه، روش نمایشی (نمایش علمی)، روش آزمایش، روش گردش علمی، روش بحث‌گروهی، روش واحدکار، روش دالتون، روش مونته‌سوری^{۱۳}، روش دکرولی^{۱۴}، طرح کلر^{۱۵}، الگوی حل مسئله^{۱۶}، الگوی تفکر استقرایی، الگوی یادسپاری، یادگیری تا حد تسلط، تدریس خصوصی، بدیعه‌پردازی^{۱۷}، آموزش برنامه‌ای^{۱۸}، یادگیری از طریق همیاری^{۱۹}، الگوی تدریس Ed (بر اساس ساخت‌گرایی)، روش تدریس (الگوی گانیه)، روش تدریس بارش مغزی^{۲۰}، روش ایفای نقش، روش اکتشافی، آموزش به کمک رایانه و نرم‌افزارهای آموزشی.

بهترین روش‌های آموزش جغرافیا در دوره اول متوسطه بر اساس سبک‌های یادگیری آن کدام‌اند؟

برای رویارویی با انبوه چالش‌های هزاره سوم (هزاره دانایی) و برای رسیدن به اهداف تعلیم‌وتربیت در قرن بیست‌ویکم (یادگیری برای زیستن، با هم زیستن، دانستن، انجام دادن) نیاز به معلمان اثربخش و بانگیزه است که ضمن آگاهی از انواع الگوهای تدریس با بهره‌گیری از الگوها و روش‌های تدریس مؤثر، موجبات حفظ پویایی و تکامل را در

فراگیران ایجاد و به آنان در تجزیه‌وتحلیل و بازسازی تجربیاتشان کمک می‌کند. یک معلم مؤثر باید گنجینه‌ای از الگوها و روش‌های تدریس مختلف داشته باشد تا به هنگام ضرورت و بر حسب نوع درس و شرایط تدریس، یک یا برخی از آن‌ها را به کار گیرد و با بهره‌گیری از انواع الگوهای فعال تدریس و شیوه‌های نوین آموزش که مبتنی بر یافته‌های جدید روان‌شناسی و علوم تربیتی و سبک‌های یادگیری است موجبات کسب مهارت‌های زندگی را در دانش‌آموزان و شهروندان آینده این دهکده جهانی به‌وجود آورد.

در سؤال پژوهشی قبلی که «روش‌ها و الگوهای تدریس کدام‌اند»^{۲۷} الگو و روش تدریس به‌صورت اجمالی معرفی شد. از میان روش‌های تدریس بررسی‌شده، برخی از روش‌های تدریس مبتنی بر یافته‌های جدید روان‌شناسی و علوم تربیتی و سبک‌های یادگیری در درس جغرافیای دوره اول متوسطه معرفی می‌شوند: روش تدریس توضیحی، روش پروژه، روش گردش علمی، روش دکرولی، روش تدریس نمایش، الگوی حل مسئله، یادگیری از طریق همیاری، الگوی تدریس Ed، الگوی یادسپاری، الگوی تفکر استقرایی، روش بدیعه‌پردازی، آموزش به کمک رایانه و نرم‌افزارهای آموزشی.

تحقیقی که خسروی و علی‌آبادی (۱۳۸۴) با عنوان «مقایسه تأثیر آموزش جغرافیا با روش‌های سخنرانی، همیاری و استفاده از کامپیوتر بر عملکرد دانش‌آموزان پسر پایه اول راهنمایی» آموزش به سه شیوه سخنرانی، آموزش به شیوه همیاری و آموزش به کمک کامپیوتر (CAI) در درس جغرافیا انجام داده‌اند نشان می‌دهد که شیوه‌های نوین تدریس مبتنی بر یافته‌های جدید روان‌شناسی موجب بهبود یادگیری می‌شود.

نتیجه‌گیری

در فرایند تعلیم‌وتربیت، ماهیت تدریس و رابطه آن با یادگیری

با وجود ورود به قرن ۲۱ و تغییر زندگی در همه ابعاد آن، روش‌های آموزشی ما چندان تغییر نکرده‌اند

یکی از قدیمی‌ترین و در عین حال مهم‌ترین مباحثی است که در حوزه تعلیم‌وتربیت از دیرباز مورد توجه فلاسفه و روان‌شناسان تربیتی قرار گرفته است. از سوی دیگر، جغرافیا یکی از دروس مهم در نظام آموزش و پرورش کشور به حساب می‌آید که محتوایی جذاب و مورد علاقه دانش‌آموزان دارد. در این راستا آموزش و تدریس جغرافیا در سال‌های گذشته دچار چالش‌هایی بوده است. با توجه به محتوای جذاب جغرافیا و کاربرد آن در زندگی افراد، در صورت برنامه‌ریزی صحیح آموزشی و درسی می‌توان همه اهداف درس را تحقق بخشید.

متخصصان تعلیم‌وتربیت روش‌های متعددی را برای آموزش و تدریس ارائه کرده‌اند که در این مقاله مورد بررسی قرار گرفتند. در این مقاله ۲۷ شیوه تدریس شامل سخنرانی، بحث گروهی، روش نمایشی، روش دکرولی، روش پرسش و پاسخ، روش پروژه، روش آزمایش، روش گردش علمی، روش واحدکار، روش دالتون، روش مونته‌سوری، کلر، روش حل مسئله، روش استقرایی، الگوی یادسپاری، یادگیری در حد تسلط،

- 18. programmed instruction
- 19. Cooperative Learning
- 20. Brain Storming

منابع

۱. احدیان، محمد و آقازاده، محرم (۱۳۷۸)، روش‌های نوین تدریس، تهران: نشر آبیژ.
۲. شمس‌آبادی، حسن و امامی‌پور، سوزان (۱۳۸۲)، «مطالعه سبک‌های یادگیری در دانش‌آموزان یک‌زبانه و دوزبانه دوره اول متوسطه و رابطه آن با پیشرفت تحصیلی و جنسیت»، فصلنامه نوآوری آموزشی، شماره ۵، پاییز، سال دوم.
۳. شعبانی، حسن (۱۳۸۶)، مهارت‌های آموزشی و پرورشی، تهران: سمت.
۴. شهپازی دستجردی، شهپاز و میرشاه جعفری، سیدابراهیم (۱۳۸۸)، «بررسی رابطه ذهنیت فلسفی و روش‌های تدریس دبیران مدارس متوسطه شهر اصفهان»، مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۵ (۱۶)، شماره ۲.
۵. صفریان، سعید، فلاح، وحید و میرحسینی، سیدحمزه (۱۳۸۹)، «مقایسه تأثیر آموزش به کمک نرم‌افزارهای آموزشی و روش تدریس سنتی بر یادگیری درس ریاضی»، فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال اول، شماره دوم.
۶. صفوی، امان‌الله (۱۳۸۵)، روش‌ها، فنون و الگوهای تدریس، تهران: سمت.
۷. علوی، سیدحمیدرضا (۱۳۸۹)، فرهنگ تفصیلی مفاهیم فلسفی و فلسفی - تربیتی فارسی - انگلیسی، کرمان: انتشارات دانشگاه باهنر کرمان.
۸. فتحی و اجارگاه، کوروش (۱۳۸۱)، اصول برنامه‌ریزی درسی، تهران: ایران زمین.
۹. گانیه، رابرت میلز، «شرایط یادگیری و نظریه آموزشی»، ترجمه جعفر نجفی زند، تهران: رشد، ۱۳۷۳، ۸، ۴.
۱۰. گرانمایه، خاکبازان، درویش و حقانی (۱۳۹۰)، «تعیین سبک‌های یادگیری دانشجویان پرستاری و مامایی و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی»، پژوهش پرستاری، دوره ۶، شماره ۲۲.
۱۱. لاکدشتی، ابوالفضل، یوسفی، رضا و خطیری، خدیجه (۱۳۹۰)، «تأثیر نرم‌افزارهای شبیه‌سازی آموزشی بر یادگیری و یادسپاری دانشجویان و مقایسه آن با روش سنتی تدریس»، فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال اول، شماره سوم.
۱۲. مرادی، صباح (۱۳۸۳)، «آسیب‌شناسی آموزش جغرافیا»، مجله رشد آموزش جغرافیا، پاییز ۱۳۸۳، شماره ۶۸.
۱۳. ویل مارشسا و جویس (۱۳۸۱)، الگوهای تدریس، ترجمه محمدرضا بهرنگی، تهران: نشر اشکان.
۱۴. خسروی، محبوبه و علی‌آبادی، خدیجه (۱۳۸۴)، «مقایسه تأثیر آموزش جغرافیا با روش‌های سخنرانی، همیاری و استفاده از کامپیوتر بر عملکرد دانش‌آموزان پسر پایه اول راهنمایی منطقه ۲ شهر تهران، سال ۸۲-۸۱».
15. Sogunro, O. A. (2004), Efficacy of rol - pleaying pedagogy in training leaders: some reflections, *Journal of Management Development*, 23(4), pp. 355-371.
16. Faulker, p., & Bagget, c. d. (2005), Actively teaching: strategies for use in the agriculture classroom, *the agricultural education Magazine*. 78 (2), pp. 24-26.
17. Kisiel, J, (2006), Making field trips work, *The Science teacher*, 73 (1), pp. 46-48.

تدریس خصوصی، بدیعه‌پردازی، آموزش برنامه‌ای، یادگیری از طریق همیاری، الگوی تدریس E5، روش گانیه، بارش مغزی، ایفای نقش، روش اکتشافی و آموزش به کمک کامپیوتر معرفی شد.

برای پاسخ به این سؤال پژوهشی که چه روش‌های تدریس برای جغرافیا مناسب است، در این تحقیق مؤلفه سبک یادگیری مورد بررسی قرار گرفت و مشخص شد که دانش‌آموزان برای یادگیری دروس مختلف از سبک‌های مخصوص به خود استفاده می‌کنند، بنابراین سبک یادگیری فلدر و سیلورمن (۱۹۸۸) مطرح شد که مدل‌های کلب و بریگز را نیز دربردارد. این مدل شامل پنج بعد است و هر بعد نشان‌دهنده دو سبک یادگیری متضاد است: بعد ادراک (حسی - شهودی)، بعد پردازش (فعال - تأملی)، بعد درون‌داد (دیداری - کلامی)، بعد سازمان‌دهی (استقرایی - قیاسی) و بعد فهم یا اندریافت (متوالی - کلی). با توجه به چارچوب نظری تحقیق و استنباط محقق، برای درس جغرافیا به‌طور اعم سبک‌های یادگیری (حسی، دیداری، فعال، کلی) متناسب است. نتایج این بررسی نشان داد که در دوره اول متوسطه سبک‌های یادگیری دیداری، دیداری-تأملی، حسی و تأملی جزء سبک‌های غالب‌اند و این یافته‌ها با نتایج قبلی و چارچوب نظری تحقیق مطابقت دارد.

در نهایت برای پیشنهاد بهترین روش‌های تدریس جغرافیا از معیار سبک‌های یادگیری استفاده شد که در انتخاب و طراحی روش‌های تدریس، علاوه بر توجه به امکانات مدرسه، تعداد دانش‌آموز، وقت کلاسی و... باید به سبک یادگیری دانش‌آموزان توجه ویژه داشت. بنابراین با توجه به سبک یادگیری دانش‌آموزان روش‌های آموزش زیر پیشنهاد می‌شود:

روش تدریس توضیحی، روش پروژه، روش گردش علمی، روش دکرولی، روش تدریس نمایش، الگوی حل مسئله، یادگیری از طریق همیاری، الگوی تدریس E5، الگوی یادسپاری، الگوی تفکر استقرایی، روش بدیعه‌پردازی، آموزش به کمک رایانه و نرم‌افزارهای آموزشی.

پی‌نوشت‌ها

1. Learning styles
2. Kennedy
3. Alton lee
4. McKinney
5. Sugrue & day
6. Herb Thelan
7. Pham
8. Felder & Silverman
9. Meyers - Briggs
10. Colb
11. Instruction
12. Teaching
13. Montessori
14. Decroly
15. Keller
16. problem - solving model
17. Synectics